

SAUL VAN MESSEL

OVER DE HUID VAN MIJN
GEHEUGEN



L. J. C. BOUCHER

SAUL VAN MESSEL

OVER DE HUID VAN MIJN
GEHEUGEN

EEN CYCLUS JOODSE GEDICHTEN

hoe zouden wij een lied des heeren zingen
in een vreemd land?

psalm 137 : 4

met de schim van heinrich heines *rabbi von bacharach* heb ik gedurende de pesachweek van 5~~7~~29 – van dinsdag 1 april tot vrijdag 11 april 1969 – in de rijnstreek rondgedwaald en deze cyclus gedichten geschreven

DER WANDERER

Text: Schmidt von Lübeck

Ich komme vom Gebirge her,
Es dampft das Tal, es braust das Meer.
Ich wandle still, bin wenig froh,
Und immer fragt der Seufzer: wo?
Die Sonne dünkt mich hier so kalt,
Die Blüte welk, das Leben alt,
Und was sie reden, leerer Schall,
Ich bin ein Fremdling überall.

Muziek van Schubert.
Gezongen door Gérard Souzay.

wanderer

waarin ik eenling
en de zwerver blijf:

mijn verzen

zij gaan
met mij
de harde wegen
van mijn bestaan

als de duitse douane
mijn pas controleert
denk ik aan philip de leeuw
uit arnhem

die hier
in de jaren dertig
berooide joden
afwachtte

jij die ons
afslachtte

zevenaar

rode pijpen
zweten zwarte wolken
in de hemel

tussen de volken
zwerfen wij op aarde
even zwart

langs hoeveel wegen
in mijn hart

roergebied

in de daktuinen
bloeien plastic rozen

god speelt
met blokkedozen

flats / dusseldorf

mijn rijmen
zoeken geheimen

rechte straten
waar blijven mijn maten?

nieuwe stad

als een spons
zuigt de dag
mijn heden

als een dons
dekt de nacht
mijn verleden

etmaal / hotel

toen in mei 1943
de binnenstad van keulen
werd gebombardeerd
was ik nog niet
in westerbork

nu staan wij beiden hier
jij stad en ik
het wonder en het ogenblik

keulen

tijdens een bombardement
van keulen in 1943
werd een bloeiende treurwilg
dodelijk getroffen

maar een romeinse zuil
die eeuwen onder de grond
had geslapen
rees uit de aarde omhoog

triumfantelijk

challenge and response

beethoven werd hier geboren
met 10.000 oren

als engelen fluisteren
moeten kinderen luisteren

beethoven werd hier geboren
je kunt het nog horen

maar *hij* was doof

bonn / bonngasse

waarom springt mijn gedicht
nu niet over die leuning

omdat het op zijn dichter
moet passen

kennedybrug

de rijen heeft dorst
al is zijn water nat

hij proeft de lente
hij bevrijdt de stad

jong paartje op bank

als zweren
op een huid van lucht
liggen de gevels
aan het water

het duister legt
een groots verband
op een afschuwelijk
zere hand

vallende avond

niet alle pijn
van deze avond
wordt gestild

maar wat de nacht
belooft
verdooft

jaren die als schepen
voorbij varen

roerganger
jij maakt me nóg banger

es dampft das tal

met het lint
van een dodenkrans
danst de wind
in een dodendans

hier ontbeet sir neville chamberlain
hij zag de drachenfels
en de tsjechen
en ons

of zag hij niets
en ontbeet:
frühstück ohne prophet

rheinhotel dreesen / bad godesberg / 1938

de nacht draagt oevers
als een zwarte pels

een dode jood
beklimt de drachenfels

boven haar opperkruin
blaast hij der dagen eindbazuin

de rijn wast zijn handen schoon
om jezus en zijn zonen

in water rood van bloed
dempen de sjofartonen *

drachenfels

* *sjofar = bazuin*

door heksen meegelokt
met bloed en hartstocht
in een windeloze lucht
naar hoge burcht
en worden doodgewurgd

ruïne hammerstein

eisenhower is dood

de boot vaart
naar het einde toe

dag en de tijd
zijn onvoorstelbaar moe

remagen

chaim abram
vertelde mij in 1933
het verhaal
van een häftling
uit oraniënburg
die moest pissen

leg maar een krul
in je lul
zei de oberscharführer

andernach / toilette erster stock

door het water
vaart een rijnaak
de twee gebroeders
uit slikkerveer

twee zusjes
op het schip
spelen een schommel
op en neer

er is niets
dat aan onheil denkt
behalve in de verte
een kerk

het touw
van de schommel
is sterk

rijnaak

achter de rij
een snelweg naar het zuiden:

geluiden

achter de rij
een snelweg naar het noorden:

woorden

niederbreisig

hij streelt
met zijn zwarte
kunstleren hand
over de huid
van mijn geheugen

ik ril

kriegsverletzter

oorbel zijn
in je oorlel
– wil ik –

schitteren
als diamant

liederen fluisteren
fijn als kant

ständchen

deutschland erwache
hoor ik beiden
mof en yankee
hartelijk lachen

de een bloed-
rood van bier
de ander vraagt
om orange juice

they have
one thing in common
they just
don't like jews

navo / aan de bistro

gegrüßet seist du, rabbi

bach zijn
én jood zijn
lach ik
én dood zijn

lichaam én
brood zijn
lach ik
én jood zijn

zingen
met woorden
lach ik
én moorden

judas én jood zijn
woorden én dood zijn
lach ik
én bach zijn

matthäus-passion / karfreitag

in hoeveel kerken
langs de rij
god zult gij
zondag weer
aanwezig zijn

und immer fragt der seufzer wo

zo vol als mijn ziel
zo bol staat mijn woord
het schip van mijn lied
heeft een dichter aan boord

zo diep
als dat schip
in het water
ligt dit lied
in mijn woord

zo diep
dat men
zijn adem
niet meer hoort

seufzer

nu schumann is gestorven
en eichendorff niet meer hier

wie beurt de spoken
uit het water
wie haalt de heksen
uit het wier

schumann opus 39

dan scheurt een villa
uit mijn jeugd

twee meisjes
uit mijn lentevreugd

twee bloemenstengels
hoog in stand

en ik: een horige
met klamme hand

zij zien mijn vleugels niet
hen snel ontvoeren

naar mijn kasteel
van lucht en goocheltoeren

kasteel / herinnering aan de meisjes

p. 1924

langs wijnhellingen
zoek ik teksten
uit de bijbel

maar ik kan ze niet vinden
aan de overzijde
in de zon

mijn ogen
grazen in de schaduw

tenach

wijnstokken
steek ik
in mijn keel

ik drink liederen

dorst

boven de heuvels
krullen pluimen rook

daarachter stook ik
gedichten

aan de rij
zou ik willen wonen

maar ik zou
iedere nacht bang zijn

en niet meer
aan de rij willen wonen

de rivier
ervaart de nacht

het duister
omhelst de golven

over de waterspiegel
liggen lakens poëzie